

Tractatus de arte moriendi.

<https://hdl.handle.net/1874/327961>

**Incipit Tractatus de arte
vni de presentis moriendi**

exiliij misera. mortis transi-
tus. ppter moriendi imperia-
am multis no solu layas. ead religiof
atq deuotis distial mms mlti qz pe-
nailos. ymo terribil et horribil valde
pleuqz videat. **Ad** dno m pnti mate-
ria que de arte moriendi e. quda bre-
uis mod9 exhortatiois. arca eos qui in
articulo mortis se constituti. hic metis
intutu e subali consideratioe notid9
eo q mod9 iste generalit9 omibz catho-
licis ad artem et notia bene morien-
di conquirenda plurimu vale ac pro-
desse pollet. **C.** Continet at materia
ista sex pticulas. Quaz pma e de lau-
de mortis et scia bene moriedi. **C.** Seda
teptatioes bene morietu continet.
C. Tercia interrogatioes. **C.** Quarta con-
tinu quada instructioez cu obseruatio-
mb9. **C.** Quinta exhortationes.

De
Ass

Handwritten marginal notes in red and black ink, including the word 'De' and 'Ass'.

Sexta continet orationes dicendas su-
per agonizantē ab aliquo assistentū

De facta bene moriendi et laude mori

Quoniam omnium terribilium *pericula prima*
terribilissima sit mors corpo-
ris ut ait *philosophus 11° ethicorum* mors
tamē aīe tāto terribilior atq; detestabi-
lior ē quāto aīa corpe ē nobilior atq; p-
ciosior. dicente psalmista mors peccō-
rum pessima. *Sed* in hīs nichilomin⁹ eodē pphā
attestāte p̄iosa sp̄ ē in hospitiū dñi mors
scō-
rum ei⁹ qualicūq; eā morte moriāt.
Non solū autē p̄iosa ē mors scō-
rum verū eā aliorū scō-
rum sive iustorū bono-
rū q; iustianorū. nec nō et peccō-
rū quā-
tūq; malignorū vere contritorū et i verā
fide atq; in scē mris ecclē vnitāte mori-
entū. *Secundū* illud apocal' *Beati* mortui
qui dñō moriuntur p̄t qd eā dū-
at sapiā. *Sapientia e^o* *Iustus* si morte p̄-
occupatus fuerit in refrigerio erit. *Sed*
tamen moritur⁹ in tēptationib⁹ atq;

alijs in agonia mortis sibi necessarijs
 instanter atq; prudens se tenuerit atq;
 reverent que admodum sequentia manifest
 tant. Et ideo de laude mortis dicitur
 bonorum quidam sapiens ait sic. **Mors** nil
 aliud est quam exire de carcere finis exilij de
 posicio oneris gravissimi id est corpo
 ris omnium ingratiudini terminatio. omnium
 periculorum evasio. omnium malorum confici
 tio. omnium vniculorum disruptio. debita
 naturalis solutio. reditus in patriam
 ingressus in gloriam. **Un ecclesiastes un**
gheloz est dies mortis die natiuitatis
Ad numerum de bonis et electis tunc
est intelligendum. Quod malis atq; reprobis
nec dies natiuitatis neq; mortis bona
diapertit. Quare boni christiani primo
etiam peccatorum quilibet vere grati et fidei
de morte corporali qualitercumque. qua
lucius ve de causa sibi illata. conser
tari non debet neq; perturbari nec ipsam
premeditare. sed sponte ac voluntaria me

nis ratione que sensualitati utique dominatur
mortem suscipiat atque sufferat. patienter
que sustineat. suam in hac re voluntatem
plenarie conformans atque committens
divine voluntati ut teneatur. si tamen bene
et scilicet hinc egredi voluerit atque mori
quodam sapiente dicente Bene mori est
libentis mori. Unde subdit idem. Ut satis
vixit nec dies nec animam facit. si animam
Cui igitur ex debito atque iure naturali
omnes homines mori sic necesse. immo et omnino
oporteat quoniam qualiter et ubi de operibus
voluerit. cuiusque ipsius dei voluntas semper
et ubique bona sit iusta atque recta. eo
quod sicut Cassianus in libro collationum
patrum testatur. fidelissimus deus omnia que vi-
dentur prospera et adversa pro nostris vali-
tatisque dispensat. magisque est pro nostra
salute et comodo providens ac sollicitus
quam nos ipsi sumus pro nobis. Cuiusque mortem
carnalem subterfugere et evadere atque
inmutare minime valeamus. idcirco mori

te ipam etiā sensualitate recalcitrante:
 ex mētis rōne bene dispositae volūtate et
 libenter absq; murmure et cōtradictiōe
 qñ deus voluerit debem⁹ acceptare. **Vñ**
Seneca fens nō culpes: qd' imutare nō
vales Et iterū dicit ibi Si vis ista quib⁹
 vrgens effugē nō ut alibi sis oportet:
 s̄ alius Preterea vt homo xpian⁹ bene
 et seare moriatur: necesse ei extat vt mo
 dū sciat **C**scire autē mori vt quidā
 sapiēs ait. ē paratū habere cor et anim
 omī tpe ad supna: vt qñcūq; mors ve
 niat pati eū inueniat: et absq; omī re
 tractatiōe eā recipiat qñ qui socij dilecti
 aduētū desideratū expectat **H**ec est
 scā vtilissima. in qua religiosi et deuoti
 magis q̄ seculares. sine intermissiōe co
 tidie atq; gēnue solliciti⁹ studere debet:
 vt eā veniat apprehendant **P**resertim
 ai id status religionis exigat et requirat:
 qñ qm̄ eadē quilibz secularis et cleric⁹
 et laicus siue ad moriēdū disposit⁹ ac

no

parat⁹ fuerit siue non. nichilomin⁹ obe
dire qñ ei mandatur tenetur. Debet
itaq; nō solū quilibz religios⁹ vez etiā
quilibz xpian⁹ bon⁹ et deuot⁹ qui bene
et seure mori desiderat talit⁹ viuē et sic
se habere vt omī hora cū de⁹ voluerit
mori seure possit. Et ideo vitā debet
habere in paciā et mortē in desiderio.
exemplo apli qui dixit. Supio dissolu
et eē cū xpō. Et etiā exemplo gloriosi
iheroim sicut legit⁹ in libro obit⁹ ei⁹
vbi inueniūt mltā morētib⁹ etiā vti
lia. Hec de sciā moriendi breuit⁹ dicta
sufficiat pro pñti. Igitur nūc de teptā
tiomb⁹ morētū ē notādū.

Secūm pñ
capale qñcēs teptā^{tes} morien
tiendū autē q moriturū in tū
extremis. grauiores habent
teptationes q vniq; in vita sua habu
erūt. Sūt autē huiusmodi teptāo.
quiq; priapales. Quarū pma ē in fide
eo q fides tota salutis nre extat fida

menti. teste aplo qui ait fundamētuali
 nemo pōt ponē **Vñ aug⁹** fides ē fundamē
 tū om̄ bonoz et huane salutis m̄cū
 Et ideo dicit aplūs **Sine fide** ipossibile ē
 placē deo **Vñ et ihois tē⁹** Qui nō credit
 iūdicatus ē **Quā** igit^r talis tanta q̄
 vis cōsistat fidei ut sine ea nulli omnino
 salus eē possit. ideo diabol⁹ totis virib⁹
 hoīnē in extremis ab ea totalit^r auertē
 mat^r v^l saltē ad deuādū in ea aliq̄bz
 errorib⁹ sup̄sticiōs v^l heresim sapien
 tib⁹ ipm̄ deapē laborat. **Non⁹** autem
 xpian⁹ nō solū p̄cipales fidei articulo^r
 ver⁹ eā tota sacre scripture in omib⁹
 et p̄ om̄ia credē tenetur ad min⁹ iplicate
 ac eā scē romane ecclē statutus subiect⁹
 eē et in hys firmis p̄manē atq⁹ mori
Alioquē q̄ cito in aliquo p̄missor erri
 re incipit tā cito deuat a via vite et
 salutis **Sciendū** ē tamē q̄ in ista tēp
 tatiōe et in alijs sequētib⁹ dyabolus
 nulli om̄o q̄ dū libet arbitriū vsur̄

bene disposite rōms habuerit nisi spōte
ei consenserit aliquaten⁹ poterit p̄uale
Requa q̄ igit⁹ bon⁹ xpian⁹ catholic⁹
dya^l illusiones terrores atq; p̄suasioes
oīno timē debet q̄ mendax est et p̄ cō
sp̄amēt veritate attestāte. s̄ firmissie
in vera fide ac scē miris ecce vnitāte et
obiā vniū p̄seneret atq; moratur

Est autē vāle et bonū sicut in quibus
dā religiomb⁹ solet fieri vt symbolū
fidei circa agomzātes alta dicat⁹ voce
et plures repetatur. vti p̄ hoc infirm⁹
ad fidei constātiā aīmetur. et ab eo de
mones qui audire illud nequeūt abigū

Porro ad vere fidei ḡstāciā etiā aīare
debet p̄cipaliter infirmū fides ātquoz
fidelū salz abrahā ysaac et iacob s̄
militi fides infidelū vt maab meretrice
achoz et filiū ac etiā fides scōz aplōz
nec nō innumēabilū m̄m⁹ ḡfessorū
atq; virgīnū. **N**ā p̄ fidem omēs anti
qui et moderū deo placuerūt. **Q**uia vt

dictū est sup̄ **S**ine fide impossibile est
 placere deo **I**te ad idē debet infirmū indu
 cere eā duplex utilitas fidei vna est q̄
 vera fides omnia potest **T**este dno i euā
 Omnia possibilis sūt credenti **A**lia est
 q̄ vera fides omnia impetrat sicut idē dno
 ait **Q**uiaq̄ orātes petitis credite q̄ ac
 cipiatis et fiet vobis **E**cā si dixeritis
 mōti huic collere et mitte i mari et **S**ic
 montes cassios petete alexādro magno
 adunatos legi **S**edā teptā agomzā
Secūda teptatio ē desperatio que est
 contra spem et cōfidentia quā hō habē
 debet in deū **C**ū em̄ infirmus coloubus cau
 natur in corpe tūc dyabolus colore colou
 sup̄ addit obiaēto ei peccā sua omib⁹ mo
 dis quib⁹ p̄t vt eū ad desperationē indu
 cat **I**nsup̄ eā s̄m̄ inocentii p̄a lib⁹
 de misera gdiāōis huāne quilib⁹ hō
 tā bon⁹ q̄ mal⁹ anq̄ aiā ei⁹ de corpore
 egrediat⁹ videt xpm̄ in cruce positum
 malus ad ḡfusione vti et tubescant se fruct

in redemptionis non habere. Sed bonus ad consolationem et ad confortandum ad bonam et terram spem vite eterne. Sciendum etiam quod dicitur homini peccata presertim non confessus qui commisit in agone representat. ut cum sit in desperationem trahat. Si tamen propter hoc de vena nullus omnino debet desperare. etiam si tot latrocinia furta et homicidia perpetrasset quot sunt maris gutte et arenae. etiam si de eiusdem peccatis nunquam aliquis egisset penitentiam nec confessus fuisset. nec etiam modo ad confitendum eadem habet facultatem. nichilominus desperare non debet. Nam in tali casu sufficit sola contritio vera in tenore teste psalms. Cor contritum et humiliatum deus non despicit. Et ezechiel ait. Quacumque hora peccator ingemuerit salvus erit. Unde etiam bernardus maior etiam pietas quam quecus iniquitas. Et augustinus super iherosolimam dicit de nemine desperandum est interit dum est in hac vita. Solum enim desperationis curam est quod medicina non potest.

Vñ et idem mala p̄tenta nō nocēt si nō
 placent. Nullus igit̄ desperare debet
 eā si solus tota q̄ mūdi p̄cā q̄m̄lisset.
 In casu quo eā ei constaret q̄ de nu
 mero dāpnandoz eēt, nullatenus tamē
 p̄ hoc desperandū eēt, eo q̄ p̄ despera
 tionē nichil aliud agit̄ nisi q̄ per eā
 p̄ illis deus m̄lto magis offenditur et
 p̄cā sua foras aggrauatur pena quoz
 eterna vsq̄ in infimū augmentatur.

C. Promde ad q̄fidentia verā quā pa
 pue infirmus habere debet in deū q̄stitu
 tus in agone inducere eū debet disposi
 tio xp̄i in cruce. De qua dicit bernardus
 Quis nō imperet̄ ad spem et ad ipe
 trandā confidentiā si attendent̄ i cruce
 xp̄i corporis dispositionē. Vide cap̄t̄
 meliātū ad audiendū Os ad olulādū ma
 brachia extēla ad amplexandū ma
 nus p̄foratas ad largiendū Latus p̄
 foratū ad diligendū. Totus corporis
 extensio ad se totū ip̄cedū hec ille

Nullo igitur modo quisq̄ desperare
debet. s̄ deo plenarie confidere. **N**ā haec
virtus valde est laudabilis magni q̄ me-
riti coram deo unde hortatur ap̄l̄s di-
cens **N**olite amittere cōfidentia vram
que magna habet remunerationem.
Preterea q̄ nullus peccator etiā q̄ntūvis
magnus de vena despare nō debet. **E**xem-
plū habem⁹ euidētissimū in petro ne-
gante xpm̄. Et paulo eccl̄am p̄sequētē.
In matheo et zacheo publicanis. **I**n ma-
ria magdalena peccatrice. et in muliere
in adulterio deprehensa. **I**n latrone pe-
dente in cruce iuxta dñm. **I**n maria egypti-
aciaca. nec non in multis peccatorib⁹ facino-
rosis atq̄ sceleratis. **T**ercia tēptatio agonia
Tercia tēptatio est impaciencia que est
contra caritatem qua tenet⁹ deū dile-
gere sup̄ omnia. **N**ā mortuus max⁹
color corporis accidit. **H**is sapiens qui
non morte naturali que rara ē sic ma-
nifesta docet experientia. s̄ frequenter

ex accidentibus puta febre vel apostemate
 aut alia infirmitate graui et afflictua
 atque longa dissoluunt. Que quidem infirmi-
 tas plerosque et papue ad mortem indispo-
 sitos et morte morietes ac defectum vere
 caritatis habentes a deo reddit impa-
 tes ac murmurantes ut plerumque ex nimio
 dolore et impatiencia amentes et insensati
 videantur sicut sepe visum est in multis.
 Ex quo bene constat quod tales utique in deum
 deficiunt caritate teste beato theronio qui
 ait. Si quis cum dolore egrotudine vel
 morte suscipit. signum est quod deum suffra-
 enter non diligit. **N**ecessario ergo est
 omnino homini qui bene mori voluerit. ut
 in qualibet infirmitate quicunque aff-
 fluctua. longa vel breui ante mortem et in
 morte non murmuret eo quod teste gregorio
 in moralibus iusta sunt cuncta que patimur.
 Et ideo valde iniustum est. si de iusta passione
 murmuramus. **I**dem ad panam animo-
 net nos dominus. In paciam vram possidebitis

ánimas vras Nam sicut p paciam áu
custodit atq; possidetur: sic p impaa
entia atq; murm^r áuá pditur atq; dapi
natur. teste gregorio in omel^e vbi sic ait
regnu^m celoz null^u murmurás accipit
Quia sicut aelbert^u magn^u in de^o
contritione dicit Vere contritus ad óne
afflictioné infirmitatú et punitóu
letant^{ur} se offert: vt pro offens^u deo sa
tisface^{re} possit digne **C**ñtomag^{is} infir
m^u quisq; suá ppriá solá infirmita
té mltis alioz infirmitatib^{us} sine co
paratioe leuore debet paciéter et libe
ter sustine^{re} presertim cū infirmitas
ante morté sit qñ quoddá purgatoriu
ú cū toleant^{ur} vt oportet. qñ videlicet
paciént^{ur} libenter q; cū gratitudie colle
ratur Nam s^{ecundum} albertu Grati tudie
egem^{us} nō solú in hys que sūt ad nūc
consolatione: s; etiā in hys que sūt
ad mām afflictioné et tribulatione
Un gregorio ait Diuina dispesatioe agit

ut prolixiorum vicio prolixiorum egritudo adhi-
 beat. Dicat igitur quasi infirmus et
 papue moriturus ad scd augustino O dñe
 hic semper hic vix ut meternum in parvas
 vñ gregorius maioris deus tyale adhibet
 severitate: ne eterna inferat ultione.
Cum autem temptatio ista militet conti-
 caritate sine qua nulli oino potest esse salus
 ideo quod caritas vera pacis est atque omnia
 suffert teste aplo ubi studiose notandum
 extat quod qui dicit omnia nichil exapit
 Omnes igitur corporum egritudines sine mur-
 mure et difficultate. metis ratione tolle-
 rante sunt. Vñ augustinus amati nichil diffi-
 cile aut intolerabile. Et theronius super
 cetera. Nichil est quod non toleret qui prope
 diligit. Et idem bruce fuit ille anime que corpus
 suum amauerunt ut suscipiant super se
 fessore verbum dei et frena eius paciantur
 ut quotiens voluerit flectet eas. **em. tep. m.**
Quarta temptatio est superbia spiritualis
 complacencia. que est superbia spiritualis

per quā dya^l deuois et religiosi atq;
p̄fās magis est infestus. Cū em̄ hoīem
ad deuiandū a fide aut ad despationē
vl' ad impaciā nō p̄t inducere: tūc ag
greditur cū p̄ sup̄sā complacētā. tale
in eū iaculans cogitatioēs. O q̄ firm⁹
es in fide. q̄ fortis in spe. q̄ constans in
paciā et caritate. O q̄ mltā bona ope
ritus es in vita tua. et huiusmōi. Et
extra hoc dicit psidors. Non te arroget
nō te iactes. non te insolent' extollas
nichil de te p̄sumas nī boni tibi tribuat
nā tāta posset eē sui cōplacētia vñ p̄
hac homo dāpnaret. Vñ gregori. Cui
remiscendo bonū qd' gessit cap' suū en
git: apud auctore hūilitatis. audit.
Vt patet de duobz orātibz in tēplo. quoz
vn9 qz laudabat opa sua repbat'. alt'
qz se hūiliabat laudatur. Debet igit'
moritur9 eē tanto cū se sentit p̄ sup̄biā
teptari. ita vt se tūc hūiliet atq; depu
mat' sua peccā recogitando. et q' ignoret

in odio ul' amore dign⁹ sic **N**e autē
 desperet. debet nichilom⁹ etiā cor suū
 ad deū dirigere p' spē. cogitando atq'
 ponderādo m⁹az ei⁹ que ē sup oīa opa
 ei⁹ Et q' fidelilli⁹ deus qui est veritas
 infallibil' iurādo p' ppham repm⁹isit
 dices **D**iuo ego dicit dñs nolo mortē
 peccatoris et **A**mittet quoq' bñm antho⁹
 au dya⁹ dixit **A**nthon tu me viasti
Cū em' volo te exaltare tu te deprimis
 et tū voluerō te deprimere tu te erigis
Sic ergo faciat quisq' sine san⁹ sine
 infirm⁹: et victus ē dyabol⁹ **C**ū ita
Quinta testatio que **testa: agomzā⁹**
 magis seculares infestat. ē nimia occu-
 patio extior atq' rerū tpaliū vtputa-
 ritia uxores liberos et amicos. carnale
 diuicias atq' alia que iordmate dilexe-
 rit in vita. **N**ā qui bene et se cure mo-
 ri voluent. debet omnia tpalia et exteri-
 ora simpliciter et totalit' postponere
 et se totū deo plenarie committē **V**nde

Scholus doctor sup e^o Smāz dicit Si
quis infirm⁹ cū se iam viderit mortuū
et volo etiā mori. ac plene gsentit i mor
tem. ac si per se elegisset penā mortis.
sic paacnt⁹ sustinendo satisfiat. p oibz
pccā venialibz. ymo affert aliq⁹ ad sa
tisfacēdū pro mortalibz. Quippe val
de vtile ē atqz oīno nccāriū in tali nccā
tatis art^o. volūtate suā p omnia diuine
gformare volūtati vt oportet. **C**aro
autē aliquis secular⁹ vt religios⁹ volū
se ad mortē dispone. aut q deterr⁹ est
quicq⁹ de hac re audire. Etā cū iā ipō
facto agonizat. sperns se euasur⁹. qd
revera piculosissimū ē in hoīe xpiano
vt dicit Cancellari⁹ parisiē. **E**t oī
vero q dyab⁹ in oibz istis tēptationibz
predictis. hoīem nequaq⁹ cogē poterit
nec etiā alias aliquaten⁹ pualere vt
sibi gsentiat. q⁹ diu vsū habuerit vobis
nisi sponte voluerit ei gsentire. **E**d cer
te nō bono xpiano solū. verū etiā aulibz

peccatorū quātūcūq; magno sup oīa est ca
 uendū. **Vñ aplūs fidel** est deus qui nō
 patietur vos temptari sup id qd̄ potest
 si faciet ead̄ cū temptatione puentū vt
 possitis sustinē. **Vbi sic dicit glosa.** fide
 lis ē deus et venter in pmissis quidam nō
 bis resistere potent vtiliter et p̄ seuerā
 ter. **Dat** potenciā ne vnciam. 7. grām
 vt mereamur. 7. constāciā vt vnciam
 faciat prouētū. 7. virtutis augmētū. vt
 possitis sustinē ne deficiatis. si p̄ huili
 tate vncatis. **Vñ aug.** Illi nō crepāt
 in fornace qui nō habēt ventū supbie
Huiliet igitur se peccator sub potentiā ma
 nu dei vt victoriā optimē possit domi
 auxiliō in omni temptatione egritudine.
 et tribulatione malorū et in dolore vsq;
 ad mortē. **Tertia p̄nula ḡmēs iterro
 gatiōes**
Sequitur dem̄ interrogatiōes
 que fieri debēt a morituis dū
 adhuc vsū hnt̄ vōm̄ et loquēdi. **Et h̄**
 ideo vt si quis min⁹ disposit⁹ fuit ad

mouendū. de meliorum informet^r atq;
in eadē confortet^r. **D**ebet autē inter
rogatioēs iste scdm anselmū isto mō
fieri. **P**rimo querat^r sic. **F**ratr. letar
qm fide xpiana mouens. **R**ndeat ita
Fratr. pmetet te nō bene vixisse sicut
debuisses. **R**nd. etiā. **C**redis firmiter
te offendille axatorē tuū p cōs tuas.
Rnd. ita. **H**abes etiā aīm emendan
di si spaciū viuēdi haberes. **R**nd. etiā.
Credis q pro te mortu⁹ ē dñs n^r ihūs
crist⁹ filius dei vni⁹. **R**ndeat etiā.
Credis te nō posse saluari nisi p mortē
eius. **R**nd. etiā. **A**gis etiā ei grās
ex corde pro tā amara passioē et mor
te eius. **R**ndeat ita. **A**ge ergo dñ
in te est aīma tua ei semp grāas.
Et in hac sola morte ei⁹ solamē et fidu
ciā tuā constitue. in nulla alia te fidu
ciā habens. hinc etiā morti te totum
cōmitte. hac morte etiā te totū conte
ge hinc morti ei⁹ te totū inuolue. **E**t

si dñs voluerit te iudicare dic Dñe mor
 tem dñi mei ihu xpi obiao mē te et me
 et iudiciū tuū: aliter teā nō contēdō.
Si dixerit q̄ merueris etiā dapna^{tes}
 dic morte dñi nri ihu xpi obiao mē
 te et mala menta mea **I**psi q̄ dig
 nissime passiois meritū. offero pro
 merito qd̄ habere debuille et heu nō
 habeo. **D**icat iterū dñe morte dñi mei
 ihu xpi pono mē me et uā tuā **D**e
 mē dicat ter. **I**n manū tuas dñe con
 mēdo spm̄ meū. **E**t si mortuus non
 posset loqui dicat quēntū vī astante
In manū tuas dñe cōmēda⁹ spūritū
 eius **E**t securū moritur nec videb̄ mor
 tē in eternū **P**orro cū interrogatiōes p̄
 dicte solū p̄sons religiosis atq̄ deuotī
 cōpetere atq̄ sufficere videant̄ debent
 tamē omēs castiam siue seculares siue
 regulares. **f**ri cancellariū p̄nsiēs modo
 subsequētī de suo statu et salute in ago
 ne certū atq̄ clarū inquiri atq̄ iforū

Et primo sic. Credis omnes principales fi-
dei articulos. et insup tota sacre scriptu-
re p omnia scdm scoz aplicez catholicoru
atqz orthodoxoz sce ecclie doctoz exponem.
Et detestaris omnes hereses et errores atqz
supstiaones ab ecclia reprobatas. Et le-
tans insup q in fide casti et sce mris ecclie
vmitate et obia moreris. **S**ecundo quat sic
Recognostis te creatore tuu sepe et multa
phat atqz grauit offendille. **Ca et bna**
sup ca sic ait **D**ico neime absqz sui cogni-
saluari de qua minuz me salut huilis
ortur timor dmi. qui et ipse sicut mentu
e sapie ita et salutis. **T**ercio querat.
Doles ex corde de omnibz peccis tuis cont-
dei maiestate amore atqz bonitate qmissi
et bonis obmissi et gratis neglectis. no
solu timore mortis vl' pene cuius saluz?
s; magis amore dei et iusticie ex caritate
qua tenem? deu sup omnia diligere. et
peccis sup omnibz istis venia. **O**ptas insu-
per cor tuu illuati ad obliuoz cognicoez?

ut de eis specialiter valeas penitere.
Quarto queritur pro omnibus variat
 te velle emendare si superbiuere deberes
 et nunquam plus mortaliter peccare faceret
 et ex proposito. **S**ed etiam potest omnia quantumcumque
 carum dimittere ymo etiam vitam corporalem
 perdere antequam plus deum velles offendere.
Rogas in super deum ut det tibi gratiam
 hoc proposito continuandi et non recedendi.

Quinto queritur. Indulges ex toto corde
 omnibus qui tibi unquam aliquid nocumetum
 verbo vel facto intulerunt atque offende
 runt. ob amorem et venerationem domini nostri
 ihesu christi. a quo et tu veniam speras. pe
 nis etiam quod similes indulgenti et remitti
 tibi ab his quos quous modo offendisti.

Sexto queritur. Vis pro te ablata restitu
 itegraliter in gratiam tenens iuxta tuam facult
 tatem valore. etiam ad omnium bonorum tuorum
 cessione atque renunciatione. ubi alias sa
 tisfactio fieri non valeret. **Septimo** queritur
 credis quod pro te mortuus sit christus et quod aliter

saluari nō potes nisi p̄ meritū passi
ōnis ih̄u xpi? et agis etiā de hoc gr̄as
deo ex toto corde tuo inq̄ritū vales.

Quiaq̄ igit̄ ad p̄d̄as interrogandōs
ex cons̄ciā bona et fide nō ficta bene po-
tuerit affirmatiue iudicare. sans euidēs
argumētū salutis habz. si sic decellerit
q̄ sit de nūō saluandōz. **Q**uisquis ve-
ro de p̄missis ab alio interrogat⁹ nō
fuerit p̄serti cū sans sint pauca atq̄
ma qui h̄m 9 artus habeat. sc̄a eam
Intros⁹ redeat interrogās semetipm̄
subtili⁹. considerādo an talit̄ sit dispo-
situs vt p̄fertur. eo q̄ absq̄ tali dispo-
sitione nulli omnino sit salus. **Q**ui
autē sic dispositus est vt p̄fertur. se
totū passiom xpi recōmēdet et cōmit-
tat. et cōtinue inq̄ritū potest et i fir-
mitas p̄miserit. eam ruminet atq̄
meditetur. **S**am p̄ hoc omēs d̄m̄
teptationēs et insidie maxime supe-
rantur. **Q**uartū p̄cipale. de instr̄.

Innocentii

no. 5

Deterea cū scdm gregorium
 omnis xpi actio nra ē instructo
 datur ea q̄ crista in cruce mori
 ens fecit eadē aulibz mortuo pro suo
 modulo atq; possibilitate i extremis
 extat facienda fecit autē xp̄s in cru
 ce quicq; **O**rauit em̄ **S**z̄a dicit oras
 se psalmos istos **D**eus deus me⁹ respice
 in me. et octo sequētes vsq; ad versū
 illū inclusiue **A**n man⁹ tuas q̄mendo
 spm̄ meū **I**te fleuit teste ap̄lo **I**te
 clamauit **A**iam pati comēdauit
Atq; spm̄ trididit vt euāgeliste testā
Sic et infirm⁹ i mortis articulo cō
 stitutu orare debet salte corde si nō p̄t
 voce **V**n̄ psalms **q̄**eli q̄ ē cū silentio cor
 de orare sine sono voas q̄ solū verbis
 sine intuitu ment⁹ **S**cd̄ debz clama
 re fortiter silē corde nō voce plus em̄
 attendit deus desiderū cordis. q̄ clamo
 re voas **S**z̄a corde clamare nō ē aliud
 q̄ p̄ccōrū remissionē vitā q̄ eternam

fortiter desiderare. **T**ertio debz plorare
nō oculis carnalibz s; lacrimis cordis.
saliz vere penitēdo. **Q**uarto aīaz suā
deo cōmendet dicens In manū tuas dō
q̄mendo spm̄ meū. **Q**uinto spm̄ suū
tradat vt videlicz volūtate moriat;
volūtate suā in hoc diuīe q̄formās vo
lūtati vt oportet. **P**ōde q̄ diu ago
nizās loqui et vsū rōnis habē potuerit
sequētes dicat obsecratiōes. **O**bscra
tiones agonizantiū. **E**t p̄ ad sc̄z t̄m̄tū

O Sūma deitas inmensa bonitatis
clemētissimā atq; gloriosissimā
trinitas. Sūma dilectō amor et caritas
miserē in miserio peccōri. tibi em̄ cōmē
do spiritū meū. **O**bscra^o **A**d patrem

Deus me⁹ p̄ illie pat̄ pat̄ mīazū
fac m̄am huic paup̄cule creatū
tue. Adiuua me nūc etiā in vltimā necē.
Succurre dñe iā egeñti aīme mee et de
solate vt nō a cambz infernalibus
deoretur. **A**d filium

Dolentissime et amarissime dñe ihesu
 xpe fili dei vivi. ob honore et vir-
 tute tue beatissime passionis **I**nbe me
 recipi in numero electorum tuorum **V**alua-
 tor et redemptor meus. reddo me totum tibi
 non me renuas. ad te venio non me re-
 pellas **Ite ad filium**

Dñe ihu xpe paradisu tuum postulo
 non ob valore meorum meritorum cum sim pul-
 vis et cinis et peccator miserus. sed in vir-
 tute et efficaciam tue sanctissime passionis
 pro qua me miser redime voluisti. et
 michi paradisu tuo precioso sanguine.
 emere dignatus es **Ite dicat pluries**

Ite repetendo vel ad minus ter istum ver-
su **D**isrupisti dñe vnicula mea tibi
 sacrificabo hostiam laudis et nomen
 dñi invocabo **Et iste vsq; sedm cassio-**
 dor. **m** si tante virtutis putat. ut pec-
 cata in tanta homini dimittat. si in fine
 vite facta confessioe dica **Ite oro**

Dñe ihu xpe propter illam amantudine

quā pro me sustinuit in cruce. *maxi*
me nulla hora quā scilicet anima tua
egressa ē de corpore tuo. *miserere miser*
anime anime mee in egressu suo :

Quē post inuocet seruosillie atq; instatū
sine corde et ore grā preualet. glorio
sillimā vgnē mariā om̄ p̄cōrum
efficacis atq; p̄mptisq; mediatrix
atq; adiutrix sic dices *Ad dñam nr̄*

Oregia celoz nr̄ mie refugiu
p̄cōrū. reconcilia me vngitō
filio tuo. et clemētā pro me idigno
p̄cōre interpellās. vt p̄t amorē tu
mea remittat animā. p̄duces me in
gloriā suam *Dem̄ inuocet angelos*
preab⁹ sic inques. Ad angelos.

Spiritus celoz angeli b̄tillī. allilū
te queso in migrā ex hoc seclō
et potens me eripite ab om̄ *ce et ad*
versariōz meoz insidijs. et *libu*
aiam meā in v̄m cōfortiū assumite
Tu p̄pue angele bone custos meus

Oratio de anima in gatu

Dicitur ait. Hanc animam postea. quam plenam animam nostram
Supplicans o spes in morte. me salua maria precor te

anima Hanc quae fuxisti. fili veniam precor isti

filij vulnera carnis pater. fac quod rogat mea in

pater fate petita dabo. tibi quevis nulla negabo

Angelus En fons virtutum. per me iubet te solutum

Oratio ad dominam virginem

Maria virgo rogo te per patrem qui vixit tibi obdormit
per filium qui te inhabitavit et carnem de te assumpsit
per spiritum sanctum qui in te superavit. Per quem vitasti culpam
cuiuslibet peccati invenisti gratiam et regnas in gloria
repetita michi misero peccatori. et peccati veniam
miserere meam. et spiritus sancti gratiam. et finem bonum.
per suam salutem peccati. o deus. o pia. o dilecta virgo maria.

Saluta o infirmos a beato christiano edito

Domi te mediam celesti confortat. et sub onere
infirmorum. inflexibili mentis ardore conservat.

Quia mea sancta maria gremio matris pietati tue
extremo die. et hora obitus mei Et precor te ad ultimum
agonie posita anima mea turbata fuerit valde.
tu domina clementissima misericorditer mei memorare.
Et cum omnibus sanctis venas in adiutorium meum. et libera me
ab ira et indignatione filij tui domini mei ihesu christi
Et a confusione sempiterna et a damnatione perpetua. Amen
o sancta maria. animam meam sancta protectione tua. a crudeli
accusatione. fatigatione. et obprobrijs demonum. Et
panduc eam in sinum abrahe ubi est certa requies laboris
et solatio iustorum. Amen

a dno deputato **T** Dem invocet aplōs
 mēs. confelk. atq; vngmes. **E**peciali
 tamē illos scōs atq; scās. quos vl' qual
 puz sangi venera^o hūit et dilexit.
 in auxiliū suū invocet in isto naitat
 articulo diligenter **Q**uē dicat dem
ter vl' ultra her vl' silia verba in smā
que bēo augusthō asscribūt. **hūdic^o ifirm.**

Dax dñi nri ihu xpi. et virtz passiois
 eius. et signū scē cruas. et integritas
 bēe mane vngis. et benedictio omī scōz
 et custodia angeloz. nec nō suffragia
 omī elcōz sūt mē me et omīs inimicos
 meos. visibiles et iuisibiles in hac ho
 ra mortis mee **A**mē **P**ostea etiā
subiūgat ter dicēdo istū versū. **I**ar
gite clarū vespere. quo vita nūsq; de
adat. s; p̄mūi mortis sacre p̄hēms
in stet gloria **S**i autē ifirm q̄pdēs
 obsecrationes omēs nō sciat. vl' ifirmi
 tate iualefēte dicere nō possit. dicat
 eas aliquis de assistētib; clara voce

coram illo. mutatis ill' que s' mutanda
Ip'e tamē agonizans q' dñi vsu' rōnis
habere potuerit. oret in se tantū corde
atq' delideno. prout sciat et possit. Et ita
orando spm dñō reddat et saluo erit. *ph^{la}*

Notandū dem sane. atq' studiose
aditendū. q' nulliē aliq's. etiā
mē religiosos atq' deuotos ad mortem se
disponit tēpestiue ut oportet. eo q' qui
libet se diua' & victurū estiat. nequa q'
se credēs ato moriturū. Qd' nimirū istic
tu dya^l fieri certū ē. Nā sicut luce cla
ri⁹ constat plurimū p' talē manē spem
seipōs neglexerūt. sic q' intestati vel
improvisi et indispositi obierūt. *Qua*
nter. quisq' qui caritate dei nec nō zelū
aiariū habet. talis utiq' vnūquēq' p'ri
morū egrotatē. aut in alio corpore vl
quē p'culo constitutū studeat sollicitū
inducere et monere. quati' p'mo et
p'cipaliter omib' & postpositis de spūa

li mediana et remedio q̄nta 9 sibi p̄ui
 deat indilate. **F**requent̄ em̄ vt queda
 deartal' dicit Corp'al' infirmitat' ex aic
 la'guore ortu' habz. Et io p̄pa p̄ eade' det
 tale' aulz medico corporoz' distracte p̄ap
 ne auq̄ egrotto corporea' conferat medi
 ana' p̄iusq̄ ad sp̄uale' medicu' co'qui
 rendu' eunde' moneat et inducat. **D**ites
 ista ia' q̄ ab omibz' vertit' in co'turru'
Cia' em̄ hoies q̄rit carnale' medicaz
 q̄ sp̄uale'. **S**ilv' ead' omnia mala alia
 et adusa nutu' dei solet' euenire p̄ p̄cis.
Ipha' attestare qui ait. **N**o' e' malu' i' cau'
 qd' dñs no' faciat. **I**ntellige no' malu' el
 pe. s̄ p̄ene p̄ culpa. **O**mobre' ifirmus
 quisq̄ a' in alio q̄stituto p̄iculo. studio
 si extat' induced' 9 vt ante oia' pacem
 sibi cu' deo faciat. sp̄uale' p̄ omibz' adhi
 bes mediana' sacrameta' videlicet' eccas
 tica deuote recipiedo. testametu' ordi
 nado comu' sua atq̄ negocia alia si
 que habz' legitime disponedo. **N**ulla

ten⁹ autē det^r infirmo spes inima cor
poral⁹ sanitatis cōsequēd^r. cui⁹ cōtin
uū frequēter iā fieri solet a multis. in
pialū aīarū eadē cura illos qui actu
iā agonizāt. eo q^d null⁹ eorū vult aliq^d
audire de morte. **Vñ** s^m cancell⁹ p⁹ans
Sepe p⁹ vnā talē inanē spem et falsā
consolationē. ac fictā sanitatē corp⁹
certā incurrit hō dāpnatioē. Et idē
hortād⁹ ē infirm⁹ vt p⁹ verā cōtraicōē
purā q^d cōfessionē aīe p⁹aret salutarē.
Et eadē ad salutē corp⁹is si sibi fuerit
expediēs valē poterit. Et ita quētor
ent atq^d securior. **C**ū autē teste b⁹
gregorio Contraio seruatio sit vera
Lūq⁹ s^m august⁹ in e^o smāz di. 2^a
eti alios doctores p⁹mā que vidē habet
in extremis vix sit p⁹mā sufficēs ad sa
lutē. in ill⁹ p⁹apue sicut cōstat qui to
to tpe vite sue p⁹cepta diuīa vota q^d
spōtanea nūq⁹ veritatē. sⁱ solū fice
atq^d spēcieten⁹ seruauerit. **I**darō.

vnaque tali ad mortis arti^{la} deducto
 svadeū ē. vt scdm suā possibilitatem
 mētis rōne laborez ad pmāz ordmatam
 seu verā. vt videlicz nō obstāte dolore vl
 tiōre sibi inherēte vtat^r rōne qntū pū et
 conet^r habē displicētiā volūtariā ppter
 fmē debitū i. ppter deū. et remittatur male
 iclmatiōi habitū et delcātiōi pcedētū
 et laborez ad displicē^{ti} qntūcūqz poterit
 habē licet breuē. ¶ Et ne in desperationē
 mētā pponat^r ci illa q̄ super⁹ in scda
 pncula de tēptā^o despātiōis dicta sūt
 Sili moneat^r vt etiā cōtra alias tēptā^o
 ibidē positas aiosus existat. fortiter atqz
 viriliter resistēdo. Pseruā cū p dya^{lū} mīme
 possit cogi. Itē moneat^r etiā vt cōcedat
 tanq̄ ver⁹ et fidel^r cristian⁹. Attēdat^r
 insup^r an vīculo excoi^ois astrict⁹ teneat^r
 et informet^r quati⁹ in hoc totis virib⁹
 ordmātiōi scē mētis eā se submittat. vt
 absoluat^r. ¶ Itē si mortur⁹ p hūi tēpō
 spaciū ad suā recollectionē habeat vt nō

morte felixna preueniat. tunc legende
sunt coram eo a prioribus passionibus domini vel
historie sanctorum seu orationes deuote In quibus
pude sanus amplius delectabat. Vel recen-
senda sunt diuina precepta ut perfidius me-
ditetur si quid inuenit se contra ea negli-
gentem deliquisse. Si infirmus usu lo-
quendi perdidit. habet tamen sanam et inte-
gram noticiam. ad interrogandum sibi factam. vel
orationes coram eo recitatas signo aliquo ex-
teriori. vel solo cordis consensu credat.
hoc enim sufficit ad salutem. Curanda tamen
extat ut huiusmodi interrogatioes fiat an-
tequam usu loquendi perdat. Nam si interroga-
tionibus uersiliter appareant uisiones
infirmi non usquequam sufficientes existe-
re ad salutem: remedium per informationem
necessarium apponat. modo quo fieri po-
terit meliori. Etiam si manifestandum ei fore
periculum quod inueniat. non obstante si in hoc
plurimum terreat. Iustus enim ut cum
terrore salubri compugatur et saluetur.

qm̄ q̄ cū blanditijs et dissimulatiōe
 noxia cōdepnetur. **A**bsurdū quippe m
 nis est et cristiane religioni cōtrariū
 s̄mo dyabolicū ut homi xp̄iano mori
 tuo. mortis et aīme piculū ex hūano
 timore ne cōturber̄ abscondat̄. **Q**uo
 cont̄ ysaias p̄ph̄a rege ezechia egrotā
 tem vsq̄ ad mortē salubrit̄ terruit dices
 eū moritur. cū tamē mori adhuc non
 deberet. **E**t b̄tus gregori 9 mōchi p̄ue
 tantū in mortē articulo constitutū terruit
 ad salutē ut i 1° libro dyalogoz legit̄.
Quē p̄ntet̄ infirmo ymago aua fixi
 que semp̄ circa ifirmos ē hūda. **V**el etiā
 ymago b̄re mane v̄gis. aut alter ysa
 quos prudē san̄9 venerabat̄. **H**abeat̄
 etiā ibi aqua b̄ndicta que sup̄ ifirmū
 et alios arāiquaq̄ frequēt̄ aspgatur
 ut vl̄ sic demōēs ab eodem cōpestant̄.
Si nō om̄ia p̄milla breuitas fieri
 sm̄at. tūc p̄ponēde sūt orōnes ille que
 saluatori nr̄o dno ih̄u xp̄o sp̄alit̄ dignō^r

Nequaquam eam augere morienti anima caritas
vix liber diuitie aut alia temporalia ad
memoria reducantur nisi in quantum id infirmi
spiritualis sanitas postulat et requirit.

Porro in materia ista que extreme neces-
sitate extat subtilissime considerare atque pon-
derare singula puncta et sine quibus adiecta
sunt aduerbia eo quod non verbis sed adiectis me-
remur sicut in copula theologiae vitatur licet hoc
quod tunc. **C**um autem placet libere et sine
periculo bene et scire mori et meritorie
animae debet studiosus ut moriendi artem
eius disponere permittat. dum adhuc sanus sit
solicite studeat et addiscat nequaquam
morte expectans ingressum. Nam dico tibi
in vitare frater karissime crede mihi quod morte a spiritu
infirmitate ingrediete ipsa deuotio egredietur.
Et quanto propinquius hec accellerent seu inualu-
erit tanto longius illa fugam dabit. Si ergo
non vis deapri in carne? si vis securus esse
instanter age quod potes dum sanus es et vsum
habes rationis bene dispoſite. ac dominus tuorum

actui esse possis. **Q**ui multa hinc in si-
 ma ultima necessitate expectantes seipos
 deceperunt atque neglexerunt. **V**ide ergo fr-
 atres cave si placet ne et tibi sic contingat.
Nulli autem incongruum vel in-
 de tam sollicita cura et sollicita dispo-
 ne ac studiosa exhortatione ipsi morientibus
 ut sumitur adhibenda. **Q**uia minime
 tanta talis quae vis et necessitas ipsis est induc-
 ta ac meretur ut si possibile foret, tota
 civitas ad morientem convenire debet festi-
 nate. **S**icut in quibusdam religionibus mo-
 nis est ubi statuitur quod qui infirmus mori-
 appropinquat, tunc oportet ut mox audita
 tabula quacumque hora omnes fratres ubicumque
 fuerint dimissis omnibus occurrant quod cum po-
 terint morienti. **U**n et dicitur quod religiosi et mu-
 lieres pro sui status honestate curae non
 debeant nisi ad morientem vel ad ignem. **Sextum**

Priapale seu p[ri]ncipale quies orones
 Ino sciendum quod orones sequentes
 dia p[ri]nc[ip]al[is] sup[er] infirmu[m] laborante[m]

no

in agone. qui si est persona regularis. cono-
cato primū conuentu cū tabula ut moris
est p̄mittat letania cū orōibz et psal-
tis atq; ordinarijs more solito post
ea si adhuc sup̄uuat subiūgat orōes
subsequētes ab aliquo p̄ntū put opor-
tunū fuerit et temp⁹ p̄aant. **Que** etiā
plures iterari p̄nt p̄t̄ infirmū deuotiōez
si vsū habuerit v̄is. **Hoc** tñ de salutis
necitate nō oportet. si p̄t̄ infirmū cōmo-
ditate. atq; deuotiōez laborātis in extre-
mis fieri p̄t̄. **P**orw ap̄ infirmos sen-
lares dicā orōes iste prout deuot⁹ et dispo-
et q̄moditas ip̄oz ac assistētū id requir-
et temp⁹ sint. **S**z sūt heu pauatissimi
nō solū seculares. verz etiā i plerisq; re-
ligiombz. qui hui⁹ sc̄e hēant arē. et i
mortis articulo suis p̄mis fidelit̄ allis-
tāt. m̄trogādo. amonēdo. informādo. ac etiā
pro ip̄is exorando ut p̄fertur. **P**seruā cū
etiā ip̄i morētes nondū mori velūt et
ita ac morētū miserabilis p̄clitātur.

D Et amore *Oratioes sup agonizantes*

qui te dignissimū innocētissimū
 et dilāssimū patris caritatis filiū pro
 nob hoīem factū voluerit ac mori pro
 salute hoīs voluit Indulge famulo tuo
 mōrdillie ihu. omē qd cogitatu. dicto.
 vl facto. affectombz ul motibz. viribz et
 sensibz. aīe et corporis deliquit. Et in ve
 ra remissione. tribue illi sufficētissiaz
 emēdationē illā. qua tota mundi peccā
 solvisti. Ac in plenā suppletionē omni
 negligentiarū suar. adde illi pfectissiaz
 cōuersationē illā. quā ab hora cōcepti
 omis tue vsq; in horā mortis habuisti
 Et in sup fructū omni bonor operū que
 tibi ab inicio mundi vsq; in fine ab oībz
 elās placuerūt vl placē potuerūt Qui
 vivis et regnas *Oratio scđi ad dnm sup*

In vniōne feruētissimū amoris *agoni*
 qui te vitā omni vniētū coegit *zates.*
 incarnari. et anxiato spū in tance mori
 pulsam q ad medullā benignissī cord

tui ut aiam famli tu **R** frs nr ab oi
vinculo delictor absoluas. ac tua fallia
querelatione et pdignillie palliois tue
mento. obnulla suppleas. facias qd eam
experiri suphabu datillima multitudine
infernatoru tuaz. ut omes et specialis
frem nr **R** que pxime vocare dispo
nis spares placidillio tibi modo. sibi qd
et omisitati utilillio ai dula patiena.
vera pma plena remissione fide recta
spe firma et caritate pfecta. ut in per
fectillio statu me dulcillimu amplexu
et suauillimu olacu tuu felicit expi
ret ad tua eterna laude et glam inmar
cessibilem. **Ame** **Oratio terna.**

D mand iextigubil me tue pat sic
pater iuste et amantillie qmeda aia
famli tu **R** frs nr. sedm magnitudi
ne amoris quo se aia fily tu scillima
in cruce tibi comendant. suppliciter
depcates. quac p illa mestriabile di
leoms caritate qua tua diuia pntas

in letoria tunc illa scilicet anima
 ut in vltima hora famuli tui **R. frs nri**
 suscipias in eode amore spm eius **Ad san**
cti michael archagele archieps

Sdm nri ihu xpi succurre nob mise
 ns apud altissimi iudice **O** pugil ioc
 tllie assiste nuc famlo tuo **R. frs nro** in
 extremis valide laborati. et defende eu po
 tencer a dracone infernali et ab omni
 fraude malignoz spm **In** sup exoram
 te pelaz atq; deoz mistu diuitatis. ut
 in hac extrema hora vite frs nri aiāz
 eius benigne suscipias ac lenit pducas
 eam smu tuu scilicet in locu refuge
 ryluas et pacis ac quietis etne **Ame**

Mordillie dne ihu **Item oro**
 assiste fili dei viu. in vniōe illius
 gmentationis. qua tua scilicet aiām
 pri tuo celesti in aucte monēs gmedasti
 Comēdam q; ineffabili pietati tue aiām
 famuli tui **R. frs nri.** orātes mōrdilliaz
 bonitate tuā. quati p omēs honorem et

meriti eiusde aie tue fallie p qua sal
uatur omes aie et a morte debita libe
ratur. aie famli tu. **R** fas mi misera
ris. liberis ea mordit ab omib; mise
ris et penis. et pducet ea ppi amore
et intercessione tue dulcissime mris et
virgib; mare ad cotepladum gloria tue
iocundissime visionis. **T**u cu eode pre et
spu sto vuis et. **Item Oratio ad ppa**

Quesu q mioris clemes de q. qui fm
multitudme misericordiu tuaru
pca penitentiu deles. et pteritoz crim
nu culpas vema remissionis evacuab
Respice ppa q sup huc famli tuu
fratre nrm **R** remissione peccozum
suoz toto corde poscente. **E**raudi depre
catus **R** enoua in eo pullie pat qd q
in eo terrena fragilitate corruptu. ut
quidam dyabolica fraude violatu est.
et vmtati corporis ecce mebru restitue
ac redeptori nro aggrega **M**iserere do
gemituu suoz miserere lacruar suaru

et nō habentē fiducia nisi in tua mīa:
ad sacramētū tue reconciliatiōis admit-
te *P* xpm̄ dnm̄ nr̄. *Collecta.*

Deus cui ppriū est misereri semp
et parere. *Exaudi* nob p̄ iſtū
famulo tuo *Et* fr̄ mō exorātes vt aīaz
eius p̄ san̄ angelū tuū ad tuā gloriā
cū pietate suscipias *P* x̄. *Ad dñam̄ nos*

O Antemerata et ietnū bñdicta. *an̄*
vugo mana. adiutrix totī an-
gustie *lucare* nob̄ dulcis et ostende
famulo tuo *Et* fr̄ mō tuā graciosam
faciem in vltimā neccitate sua. et dispoge
omēs inimicos ei⁹ in virtute dila filij tu-
dñi nr̄ ihu xpi. et scē curas ei⁹ et libe-
ra eū de omī angustia corporis et aīe.
vt laudes dicat dño deo in sc̄la sc̄lorū *A*

Aya mi dila illie. *Ad dñm̄ nr̄m̄ ih̄m̄.*
receptor p̄ illie. ihesu benignis-
sime. *p̄* illā lacrimabile vocē qua i hūā-
nitate moriturus pro nob̄ peccatoribz. dolor-
bus laboribz passionis a deo cōsusceptus.

Ut te derelictū a patre clamares? ne lōge
facias a famulo tuo **R** fr̄e n̄ro auxi
liū tue miserationis. in hora et momento
afflictionis aīe sue. pro defectioe et con
suptione spūs te invocāe in extrema
hora nō valentis **S** p̄ triūphū sc̄e
crucis et p̄ virtutē salutiferē passionis
et amorose mortis tue. cogita de ea co
gitatiōes pacis et nō afflictionis. s̄m̄e
et cōsolationis? et libera eā ab omib⁹
angustijs. ip̄is manib⁹ quas pro eā
sc̄a cruce figi p̄missisti clavis acutill̄is
Ihū bone dulciss̄e pater et dn̄e cruce
eam a tormētis sibi deputatis. et p̄duc
eā in eternam requiē aī voce exulta
tionis et cōfessionis Amē **Cōmēdāto**
Cōmēdo te omnipotēti deo s̄m̄e
finter **R** et ei aī es creaturā
te gmitto **U**t aī hūanitat̄ debitū mor
te iteruēmetē p̄solueris. ad creatorē
tuū qui de limo terre te formauit. reuer
tans **E**grediente itaq; aīma tua de cor

pore splendidus angelorum ceterus occurrunt
 Apolorum tibi senatus subueniat **S**andi
 datorum tibi mirum triumphator: exarmobuier
 luade rutilatum te ofessorum turma circum
 det **J**ubilantium te virginum choro accipi
 at: et beate quies in sinu patriarchar
 tibi complexus appareat: qui te me assiste
 tes sibi magis interesse discernat **I**gnores
 oino qd horret in tenebris? qd fudet i
 flammis: qd auaiat i tormenis **L**edat
 tibi teretum sathanas cu satellitibus suis
In aduentu suo te comitantibus angelis con
 tremiscent: atq: in etne noctis chaos ima
 ne diffugiat **E**xurgat deus et dissipet
 tur imia eius et fugiat qui oderunt eum a
 facie eius **S**icut dehiat fumus dehiat: sic
 fluit terra a facie ignis sic peruat peccatores
 a facie dei **E**t iusti epulentur et exultent
 in conspectu **C**onfundantur igni et erubescant
 contra te tartaree legiones: et mi
 nistra sathane iter tuum impedire non aude
 ant **L**iberet te a vinculo christus filius dei

Uir qui pro te mori dignatus est. Consi-
tuat te xpianis in terra paradisi sue amena
atq; semp viretia: et inter oues suas verus
ille pastor te agnoscat. Ille ab omnibus
peccatis te absoluat: atq; ad dexteram i elcos
suos forte te constituat: vt redemptore tuu-
facie ad facie videas: et presens sp allis-
tens manifestissima bnis ocul' aspicias
veritate constitutus me agmina btorum:
contemplationis diuine gaudio potans in
secula seculor. Amen. *Exorta ad aima*

Profrascere aima xpiana de hoc
mundo. In nomine patris omnipotentis
qui te creauit. In nomine ihu casti filii
eius qui pro te passus est. In nomine spiritus sancti
qui tibi infusus est. Occurrant tibi et suc-
currant angeli et archangeli. throni et
dnationes. priapata et potates. atq; vir-
tutes. cherubim et seraphim. Subueniant
tibi patriarche et prophete. apoli et euangeliste:
nires et confellores. monachi et heremite:
virgines et vidue. infantes et innocentes.

Adiuuet te orōnes oīm sacerdotū et leu-
 tati et oīm ecclē catholice graduū. ut
 in pace sis locus tu rex habitatio tua in
 iherusalem patria celesti. **P** xpm dnm
 nostrū. **A**mē. **Sequitur Exemplū pulc-
 er quo sumūtur etiā orōes sup agonizāt.**

Hic quidā papa qui dū ad extre-
 ma venisset. interrogabat capellā
 suā vniū ydoneū et deuotū quē plurimū
 diligebat. quib; sustingis p̄ mortē eū
 vellet ap̄ deū iurare. **Q**ui respondebat. q̄
 omib; quib; posset. **E**t quicūq; iuberet
 pro salute aīe sue facē vellet. **T**ūc papa
 ait. **N**on peto aliud a te. nisi ut dū vide-
 ris me in agonia positū. orōne dñicā
 pro me trib; viab; dicas. **Q**ui sibi hoc
 libent; p̄misit. **A**d quē papa. **C**ū p̄mū
 p̄ n̄ dixeris. **D**ic in honore agonis ihu
 x̄i obsecrans vt in latitudine sui sudorū
 sanguinei. quē p̄ timore sue angustie
 pro nobis copiosissime effudit. contra
 latitudinē peccōr̄ m̄eōr̄. suo p̄ offerre

dignetur pro omnibus angustis quas patiens
meis exigentibus merui. **C**um secundum per
nosser dicens: Dic in honore omnium pas-
sionum et amaritudinum ihesu christi quas in
carne sustinuit: Et maxime in illa hora
quoniam anima eius scilicet anima ab eius sancto corpore
est egressa: quatenus pro illas offerre et pro-
dere dignetur. **S**unt: omnes penas et pas-
siones, quas pro peccatis meis, me timeo
meruisse. **C**um tertium per nos dicens: Dic
in honore ineffabilis caritatis ihesu christi:
que ipsum de celis ad terras traxit: ad to-
lerantiam omnium harum passionum. **U**t hac ca-
ritate me saluare, et celos in aperire dig-
netur, qui meis meritis saluari nequeo:
ac celeste regnum obtinere. **H**is dicens
promisit capellanus omnia libentissime se fac-
turus: quod et fecit: cum diligentia et deuotione
quibus potuit. **I**nterea papa moritur.
Et pro morte capellano suo splendidi-
atque choruscante nimis ostentans, gratias et
immenfas sibi referens: dicit sine omni pena

se fore liberatū. // Nam post primū.
pater n̄r dñs n̄r ihes̄s xp̄s sudorē suū
 sanguinē pro me ostendēs. ocm̄ meam
 pulsavit angustia. // Post. sc̄d̄z p̄ n̄r
 amaritudinē om̄ passionū suarū:
 om̄a pecc̄a mea vt nubē deleuit. // Post.
terciū p̄ n̄r per caritatē suā celos rese-
 rauit: me q̄ introduxit cū gaudio.

C h̄c itaq̄ reuelationē quā p̄dictus
 capellan⁹ n̄r referbat. in pluribz loc̄
 nos moleuit. vt idē p̄dict⁹ mod⁹ orādi
 ap̄ mouētes deuote seruetur. sub certis
 sima spe q̄ ip̄a orō deuote dicta valeat
 hoīem a demonibz liberare. pecc̄a diluere
 et celeste regnū aperire. **S**equit⁹ orō
nes sup̄te de iam dicto miraculo. Ad p̄
dicta tria p̄ n̄r cū deuotioē dicende. Et
 primo p̄mittat⁹ h̄mel vt sequi⁹. **Ad p̄m̄ p̄**

R ueleyson. X̄p̄leyson. h̄yuelash n̄r
 dñe miserē nob̄. **P**ater n̄r. **A**ue
 maria. **S**aluator mundi salua nos.
 Qui p̄ caritē tuā et sanguinē tuū rede-

misisti nos: auxiliare nobis deprecamur deus
noster *Oraatio dicenda sup primū p̄ n̄r̄:*

Dne ihesu xp̄e p̄ agoniā et orōnē
tuā sāllimā. qua orasti pro nobis
in mōte oliueti. q̄n factus ē sudor tuus
sicut gutte sāguis decurrens in terram:
obsecro te. vt multitudinē sudoris tui sāguis
nei quē p̄ timore angustie tue copiosil
sime pro nobis effudisti. offerre et obtinē
dere digneris deo p̄i omnipotenti. cont̄
multitudinē om̄i p̄ccōz hui⁹ famuli tui
R: et libera eū in hac hora mortis sue
ab om̄ibz p̄ens et angustis quas pro
p̄c̄is suis se timet meruisse. Qui cū pa
tre et sp̄i sc̄o vni⁹ et regē de⁹ p̄ om̄ia
secula seculoz. *Am̄. Itē ad sc̄dm pat̄ n̄r̄*
R: yuel xp̄e leyf. luyel. *Pat̄ n̄r̄. Ave*
Sanctifica nos dnē signaculo
sc̄e crucis. vt fiat nobis obstaculū cont̄
seua iacula om̄i inimicōz. Defendē nos
dnē p̄ lignū sc̄i et p̄ precū mis̄i sān
guis tui. quo nos redemisti. *orō sup s̄m p̄ n̄r̄*

Dne ihesu xpe. qui pro nob' mori
 dignatus es in cruce? obsecro te
 ut amantudines om' passionu' tuar'
 quas pro nob' miseris peccatoribz sustinu-
 isti in cruce. maxie qn' fallia' anima tua
 egressa e' de fallio' corpe tuo. offerre et
 obedere dignens deo p'ri omnipoten' pro
 aia' famuli tui. **N** et libera ea' in hac
 hora certus sui. ab omibz p'ens et pas-
 sionibz quas p' peccatis suis se timet me-
 tuisse. Qui vivis et regis cu' deo p'ri
 in unitate sp'us sa' de p' **Ad 3^m p'ri n'r**

Ryziel. **peleyf. kurel.** Dne miserere
 nobis **Pater n'r. Ave ma' Protege**
salva **† benedic** **† saluifica.** **† et**
† sanctifica dne famulu' tui. **†. Au-**
as p' signaculu' morbos auerte corpo-
 ris et aie: hoc co'ra signu' nullu' stet
 periculu'. **Ame.** **Oratio sup 3^m p'ri n'r.**

Dne ihu xpe. qui p' os p'phete tui
 dixisti in caritate p'petua dilexi
 te. ideo attraxi te michi miseris tui?

obsecro te ut eandē caritate tuā que te
de celis in terrā ad tolerātiās omni pas
sionū tuarū traxit. offerre et obtendere
dignens deo pat̄i omnipotenti cont̄ oēs
penas et passiones hui⁹ famuli tui
N. quas pro peccatis suis se timet me
ruisse. Salua aīam ei⁹ in hac hora
exitus sui. Aperī ei ianuā vite. et fac
eam gaudere cū sac̄is tuis in gloria.
Qui vivis et regis. Hic Oratio lo.

Dne ihu xpe qui redemisti nos pre
cioso sanguine tuo. Scribe in aīa
famuli tui vulnē tuā. precioso sāgu
ne tuo. ut discat in eis legere tuū dolo
re et tuū amore. Dolorē. cont̄ omēs
dolores et penas quas pro peccatis suis
se timet meruisse. Amore. ut uniat̄
tibi amore invisibili. quo a te et omib⁹
electis tuis nūq̄ possit īpetuū sepa
ri. fac eā dne ihu xpe partape omni ope
tionū passionis et resurrectionis ac
ascensionis tue. **Fac eā partape**

sacratissimorum misericordium et sacramen-
 torum tuorum. **F**ac ea precare. omnium orationum
 et beneficiorum que sunt in ecclesia tua facta.
 Et fac ea precare. omnium benedictionum gratia
 tuorum. et gaudiorum omnium electorum
 tuorum. qui tibi placuerunt ab inicio mun-
 di. et concede ei ut cum hijs omnibus in tuo
 conspectu gaudeat in eternum. **E**t cum
 patre et spiritu sancto. vivas et regnas deus.
 Per omnia secula seculorum. Amen. **Admonitio**

Quia ante tota salute hominum in bona
 fine consistat. Sollicite deberet cu-
 rare unusquisque. ut sibi de socio vel ami-
 co devoto precatore ac fidei amico morte punde-
 at. qui ei in extremis fideliter assistat. ut
 ad fidei constantiam patientiam atque devotionem
 nec non ad confidentiam sollicitate. ac perseve-
 rantiam ipsius sollicitas mutaret atque curaret.
 Ac etiam demum in agonia omnes orationes
 precedentiibus super eum fideliter diceret.
 cum attentioe debita et devota. Ad quam
 tamen orationum efficaciam omnia extat natura

dispositio p̄ua morientis: sicut i p̄ce
denti materia de arte moriedi certa est
expressa vnde vnicuiq̄ certe et secure
mori volenti sup̄ om̄a est necesse v̄t
prius anteq̄ mors eū occupet: mori
discat Qd̄ nob̄ face q̄cedat: p̄p̄ater
et mors d̄ns Amen.

Expliat tractatus cuiusdā deuoti
qui intitulatur de arte moriendi.
vtilis valde om̄ib; agomzantibus
et in extremis laborantibus pro exhor
tatione et q̄solatioe ip̄orū.

Singulariter prodest quod
 huiusmodi verba dicantur ab
 infirmo, vel ad aures eius ela-
 ta voce et lamento. Ver.

Dne Ies, ego sum miser ille
 homo ille, que tu pro paterna
 bonitate et potentia tua cre-
 asti propter reusum et ad-
 versum.

Dne Iesu Christe, ego sum
 ille miser, que tu p ignominia
 mortis et indigentissima
 morte tua redemisti ad oi-
 potestate iuniori. Tu ergo sola
 imperium habes et potestate
 sup me.

Dne Deus, ego sum ho miser

quæ tu saluare potes secundum
abyssum misericordie tue.

Expositio ista est, et sancto
auctoritate comprobata, huiusmodi
modi verba momentibus recitata,
mirum in modum produsse.

fuit vir quædam fide dignus, cui
extremis a sensibus alienato, hæc
verba in aures inclamabant, ipse
ad se reuersus, vidit tres
et demonum turbas assistere,
sequi iam perit ad tartarum
iste relegatum. Porro quibus
vno ex supra dictis fictis
verbis proferebat, vna de
monum turba aufugit, dicit

simul ubiq̄ prolant, oss̄ quoq̄
demonū turibz nēdōrent,
nec sic ampliq̄ tētare possiat.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and difficult to decipher but appears to be organized into several lines.